

Zofia Kasza

Apologia katolicyzmu w pismach G.K. Chestertona. Perspektywa teologicznomoralna

STRESZCZENIE

W roku 2022 minęło 100 lat od konwersji angielskiego pisarza Gilberta Keitha Chestertona (1874-1936) z Kościoła anglikańskiego do Kościoła rzymskokatolickiego. Z jednej strony ten akt był zwieńczeniem jego długiej drogi do Prawdy, którą odnalazł w Kościele katolickim, z drugiej zaś - początkiem znaczącego wpływu na współczesnych, który zaowocował konwersją wielu wybitnych brytyjskich intelektualistów i artystów. W uznaniu dla niezłomnej postawy Chestertona, Ojciec Święty Pius XI w słowie skierowanym do uczestników nabożeństwa żałobnego, które 27 czerwca 1936 roku celebrowano w Katedrze Westminsterskiej w intencji wielkiego pisarza, nazwał go obrońcą Wiary Katolickiej (*Defender of the Catholic Faith*). Istotnie, ogromna spuścizna pisarska Chestertona zawiera utwory o charakterze wyraźnie apologetycznym w odniesieniu do wiary katolickiej. Badawczą ciekawość wzbudzają pytania: Które z dzieł Chestertona i w jakiej mierze mają charakter *stricte* apologetyczny i na czym polega ich apologetyczna wartość? Jak postrzegał wiarę i Kościół, którego był doskonałym apologetą? Czy obrona wiary katolickiej u G.K. Chestertona wpisuje się w schemat *praxis – christianum* i czy jej fundamentem jest rozumienie i praktykowanie przez niego postawy odpowiedzialności wobec Boga, świata i siebie?

Celem niniejszej rozprawy jest prezentacja G.K. Chestertona jako obrońcy wiary katolickiej w dwóch perspektywach: teologicznej i moralnej na tle jego drogi życiowej i misji, tj. głoszenia doktryny i zasad moralnych Kościoła katolickiego w pismach, debatach i ideologicznych sporach epoki. Praca rekonstruuje argumenty teologiczne Chestertona, przywołania i rozumienie wskazań Pisma Świętego, odniesienia do praw moralnych i dogmatów Kościoła, obronę przyrodzonej i nadprzyrodzonej godności „zwykłego” człowieka zagrożonej przez systemy i społeczne uwarunkowania jego czasów.

Narracja rozprawy została osnuta wokół sześciu zagadnień.

Pierwsze, o charakterze wprowadzającym, wskazuje na źródła apologetyki G.K. Chestertona. Po zaprezentowaniu podstawowych definicji z zakresu apologetyki i szkicowym zarysowaniu apologetyki wczesnochrześcijańskiej, ukazane zostały uwarunkowania intelektualne i społeczne, w jakich rodziła się i dojrzewała myśl i twórczość Chestertona, a więc zarówno ważniejsze koncepcje i trendy filozoficzno-społeczne XIX i początków XX wieku, jak też środowisko rodzinne i droga życiowa, z naniesionymi punktami najważniejszych odniesień, które znacząco wpłynęły na kształt jego misji.

Rozdział drugi opisuje stosunek G.K. Chestertona do trzech, w jego czasach nowych i bardzo wpływowych, prądów filozoficzno-społecznych oddziałujących na kształtujące się, nowe systemy społeczno-ekonomiczne oraz powiązane z nimi zmiany światopoglądowe: teorii ewolucji Ch. Darwina i poglądów ewolucjonistów, filozofii F. Nietzsche'go, którego myśl – zwłaszcza ideę Nadczłowieka – uważał za niebezpieczną oraz materialistycznej koncepcji K. Marksa i F. Engelsa, jako pozbawionej odniesień transcendentnych – wszystkie godzące w prymat Boga.

W rozdziale trzecim przedstawiona została droga życiowa Chestertona, która doprowadziła go do rozpoznania *ortodoksji*, do jej zdefiniowania i obrony przed poglądami – jego zdaniem – nieortodoksyjnymi. Ukazana też została ścieżka jego badań nad chrześcijaństwem, trud i radość konfrontowania wiary i rozumu w poszukiwaniu Prawdy, własnych intuicji i wiedzy nabytej w życiowym doświadczeniu, logiczne mierzenie się z banalnością poglądów powszechnie przyjmowanych i powtarzanych.

Część czwarta buduje opis poglądów i postaw Chestertona wokół cnoty odpowiedzialności: za poznawanie i świadectwo wiary, którą wyznaje. W tym miejscu zostają omówione wartości, które są bliskie Wielkiemu Obrońcy Wiary – budowanie integralności życia w oparciu o chrześcijaństwo oraz cierpliwe i wytrwałe dążenie do celu ostatecznego, jakim jest zbawienie i życie w wieczności.

W piątym rozdziale centralne miejsce zajmują sprawy życia moralnego, zgodnego z chrześcijańskim sumieniem. Ukazane są szczególnie ważne dla niego, wieloaspektowo komentowane, zagrożenia dla małżeństwa i rodziny. Omówione zostały jego postulaty odnoszące się do osób niepełnosprawnych, ich miejsca i konieczności ochrony w systemie

społecznym. Wskazane zostało kształtowanie postaw przez rozwój cnót i charyzmatów. W tym rozdziale pokazane są również jego motywy i wahania na drodze do dokonania aktu konwersji.

Ostatni, szósty zespół zagadnień stanowi próbę wykazania aktualności przekazu G.K. Chestertona z perspektywy współczesnej. Wskazane zostały obszary, w których apologia katolicyzmu Chestertona może stanowić wzór odważnego dążenia do Prawdy, odwagi wobec nieprzyjaciół Kościoła, pozytywnego chrześcijańskiego indywidualizmu, który gotowy jest na przyjęcie postaw heroiczych. Do przestrzeni szczególnie istotnych z dzisiejszej perspektywy zaliczono: odchodzenie od chrześcijaństwa, odrzucenie Boga jako Stwórcy, obronę sumienia, obronę rodziny, działania na rzecz sprawiedliwości społecznej, kwestie powiązane z konsumpcjonizmem, nowymi ideologiami (gender) oraz presją tzw. poprawności politycznej.

W podsumowaniu zawarta została rekapitulacja zasadniczych wątków opracowania ze wskazaniem na dzieła Chestertona, które – zdaniem autorki – posiadają charakter *stricte* apologetyczny: *Heretycy* (*Heretics*, 1905), *Ortodoksja* (*Orthodoxy*, 1908), *Wiekuisty człowiek* (*The Everlasting Man*, 1925), *Źródło i mielizny* (*The Well and the Shallows*, 1935), *Autobiografia* (*Autobiography*, 1936), biografie świętych: *Święty Franciszek z Asyżu* (*St. Francis of Assisi*, 1923), *Święty Tomasz z Akwinu* (*St. Thomas Aquinas*, 1933) oraz dzieło *Kościół katolicki i konwersja* (*The Catholic Church and Conversion*, 1926).